

УДК 371.011

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ НА ОСНОВІ
МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ**

**Василинка Марія Іванівна,
м.Мукачево**

В статті аналізуються теоретичні аспекти формування професійної компетентності майбутнього вчителя на основі міжпредметних зв'язків. Доводиться, що використання міжпредметних зв'язків є одним з найбільш доступних резервів цілісного вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ.

Ключові слова: професійна компетентність, міжпредметні зв'язки, інтеграція.

Постановка проблеми. Сучасна педагогічна освіта в Україні характеризується якісними змінами її сутності цілей і завдань. Гуманізація освіти не можлива без особистості педа-

гога-гуманіста. Абсолютно очевидно, що загальноосвітньому навчальному закладу сьогодні потрібен вчитель – носій нової гуманістичної ідеології, не просто транслятор знань, а цілісна компетентна особистість. Тому основним напрямком процесу розвитку освіти в педагогічному вузі є моделювання системи підготовки фахівців з урахуванням вимог сьогодення. Все вище наведене підводить до постановки фундаментально-педагогічної проблеми оновлення підготовки вчителя у вищому навчальному закладі, суть якої полягає у спрямованості навчання на розвиток його професійної компетентності.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Низка дослідників визначає професійну компетентність тільки через систему знань, умінь і навичок без урахування мотиваційно-потребної сфери особистості вчителя (Б. Адольф, О. Вербицький, М. Кабардов, Н. Кузьміна та ін.). Ширше розглядають професійну компетентність Т. Браже, І. Зязюн, А. Маркова, В. Радуй. Питання розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя зокрема в процесі його підготовки у ВНЗ, привертали увагу багатьох педагогів (В. Бондар, М. Тарасевич, О. Сухомлинська, М. Ярмаченко та ін.), які наголошують, що педагогічна майстерність вчителя не виникає сама по собі, вона формується і розвивається в різносторонній навчально-педагогічній діяльності. Різні аспекти, тенденції, перспективи інтеграції в освіті, за останні роки в педагогічній пресі та науковій літературі висвітлюються авторами (А. Данилюк, С. Гончаренко, О. Комар, І. Мальований та ін.).

Мета статті – розкрити теоретичні аспекти формування професійної компетентності майбутнього вчителя на основі міжпредметних зв'язків під час навчання у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу. Спрямованість педагогічної освіти ВНЗ на формування професійної компетентності вчителя потребує суттєвих змін як у змісті, так і в організації навчання зокрема. Аналіз змісту поняття «компетентність» дозволяє виділити основні характеристики досліджуваного феномена. Компетентність передбачає наявність в особистості не тільки знань і умінь, але й цінностей, мотивів, досвіду, які взаємопов'язані між собою і є структурними елементами досліджуваного поняття. Знання, уміння, цінності необхідні особистості для того, щоб бути компетентною на кількох рівнях: на рівні особистісної ідентифікації, поведінковому рівні і рівні взаємодії з соціальним оточенням та соціальними інститутами [4, с. 17]. Для того щоб рівень розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя зростав, необхідним, на думку автора, є дотримання ряду дидактичних умов. Серед них – системне використання у процесі навчання міжпредметних зв'язків.

Проблему міжпредметної інтеграції можна віднести до числа традиційних, що стали вже класичними проблемами педагогіки, проте є актуальними завжди. Міжпредметні зв'язки – це, насамперед, міжпредметні асоціації, на основі яких відбуваються узагальнення знань, забезпечується їх засвоєння, досягається розкриття взаємозв'язків між знаннями, здобутими під час вивчення різних предметів [3, с. 36].

Характеризуючи міжпредметні зв'язки, слід зазначити, що у педагогічному словнику вони тлумачаться як дидактичний засіб, який передбачає комплексний підхід до формування й засвоєння змісту освіти, що дає можливість здійснювати зв'язки між предметами для поглибленого, всебічного розгляду найважливіших понять, явищ, міжпредметні зв'язки є результатом узагальнюючих дій.

В Українському педагогічному словнику міжпредметні зв'язки трактується як «взаємне узгодження навчальних програм, зумовлене системою наук і дидактичною метою» [2, с. 8]. На думку авторів словника, міжпредметні зв'язки відображають комплексний підхід до виховання й навчання, який дає можливість виділити як головні елементи змісту освіти, так і взаємозв'язки між навчальними предметами. На будь-якому етапі навчання міжпредметні зв'язки виконують виховну, розвиваючу й детермінуючу функцію, оскільки підвищують продуктивність перебігу психічних процесів.

Міжпредметні зв'язки здійснюються з метою:

- глибокого розуміння навчального матеріалу. Міжпредмет-

ний матеріал доцільно залучати у вигляді ілюстрації певного літературного явища або факту, обґрунтування висновків, створення проблемних ситуацій;

- систематизація і узагальнення знань. Тут відомості з різних дисциплін використовуються як база порівняння, виділення спільних і відмінних ознак, для складання різного роду таблиць і схем тощо;

- формування світоглядних висновків. Це здійснюється на широкій міжпредметній основі за допомогою аналізу значної кількості фактів, виділення в них істотного, головного, широкого узагальнення;

- формування в студентів уміння застосовувати знання даного предмета під час вивчення інших предметів і в процесі практичної діяльності;

- розвитку в них інтересу до вивчення предмета (цьому сприяє, зокрема, систематична постановка проблемних запитань);

- вироблення узагальнених умінь і навичок, тобто таких, які використовуються під час вивчення не однієї, а кількох навчальних дисциплін.

З'ясовано, що міжпредметні зв'язки – один з важливих факторів оптимізації процесу навчання, підвищення його результативності. Використання міжпредметних зв'язків на лекціях та практичних заняттях дозволяє: підвищити мотивацію студентів до вивчення предмету; краще засвоїти матеріал; активізувати пізнавальну діяльність на заняттях; полегшити розуміння студентами явищ і процесів, що вивчаються; здійснювати цілісне наукове сприйняття навколишнього світу; аналізувати, зіставляти факти з різних областей знань.

Визначена доступність навчання на основі міжпредметних зв'язків забезпечується самою організацією процесу навчання, яка не тільки систематично включає узагальнені міжпредметні елементи в зміст навчально-пізнавальної діяльності, але й формує в студентів узагальнені вміння щодо їх застосування.

Для формування компетентного вчителя здатного ефективно розв'язувати всі складні та комплексні завдання професійної діяльності концептуально важливим є принцип, що вимагає організувати процес набуття студентами знань не ізольовано в процесі вивчення окремих дисциплін, а на суміжні їх наукових платформ, забезпечуючи тим самим глибоке, цілісне дослідження наукових проблем. Знання з різних, але споріднених дисциплін повинні інтегруватися навколо спільних для цих дисциплін понять, категорій, ідей, проблем, викладатися в взаємодії за допомогою широкого використання загальних ідей, засобів, прийомів тощо [1, с. 194]. Так, до прикладу, використання міжпредметних зв'язків при вивченні дисциплін «Музика і співи», «Музичне виховання і основи хореографії з методикою викладання», «Історія України», «Історія української культури», «Педагогічні основи роботи з дитячими колективами», «Методика гурткової та клубної роботи» та ін..., дозволяє забезпечити засвоєння змісту цих курсів в єдиній логіці з іншими гуманітарними та спеціальними педагогічними дисциплінами (зокрема за часом, змістом, формами та методами). Воно може забезпечуватися за допомогою спеціальних фрагментів навчального змісту міжпредметного характеру, що пропонується студентам на лекціях або в процесі самостійної роботи. Проте, найбільш важливим є безпосереднє залучення студентів в активне оперування міжпредметним змістом. Спеціально сформульовані запитання та завдання, творчі роботи і дослідження студентів, проекти міжпредметного змісту активізують їх розумову діяльність, виводячи її на вищий творчий рівень, дозволяють моделювати професійно обізнану особистість, розширюють діапазон наукових знань студентів, розвивають пізнавальну самостійність та ініціативу, сприяють подальшому професійному самовдосконаленню та компетентності [5, с. 297].

Проте, слід пам'ятати, що головне у здійсненні міжпредметних зв'язків залежить від особистості викладача, його знань, ерудиції, педагогічної майстерності, глибини розуміння діалектики розвитку основ науки, зв'язків між ними і з практикою, від уміння віднайти у кожній навчальній дисципліні провідні ідеї, знання, уміння та навички і зробити їх надбанням своїх вихованців.

Висновки. Таким чином, для педагогічного ВНЗ дуже важливим є зближення викладання спеціальних педагогічних і соціально-гуманітарних дисциплін. Інтеграція, міжпредметні зв'язки більшою мірою, ніж традиційне навчання сприяють особистісно-професійному зростанню майбутнього вчителя, формуванню його цілісного світогляду, здатності самостійно систематизувати наявні знання і нетрадиційно підходити до вирішення

різних життєвих та педагогічних проблем. Використання міжпредметних зв'язків є одним з найбільш доступних резервів цілісного вдосконалення навчально-виховного процесу у ВНЗ.

У перспективі передбачається обґрунтування організаційно-педагогічних умов, створення яких забезпечить ефективне формування професійної компетентності майбутніх вчителів початкових класів на міжпредметній основі.

Література та джерела

1. Булова А. Про інтеграцію в освіті / А.Булова, О.Долина // Проблеми освіти – 2006. – С.193-196
2. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – С.6-9
3. Пенкала А. Програмні засади інтегрованого навчання / А.Пенкала // Проблеми освіти – 2006. – С.36-38
4. Пометун О. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О.Пометун // Компетентнісний підхід в сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. Овчарук. – К.: Генеза, 2004. – С.16-26
5. Савченко О. Дидактика початкової школи: Підручник для студентів педагогічних факультетів / О. Савченко – К.: Абрис, 1997. – С.292-301.

В статье анализируются теоретические аспекты формирования профессиональной компетентности будущего учителя на основе межпредметных связей. Выяснено, что использование межпредметных связей является одним из наиболее доступных резервов целостного совершенствования учебно-воспитательного процесса в вузе.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, межпредметные связи, интеграция.

The article examines the theoretical aspects of professional competence of future teachers on the basis of inter-subject relations. It was found that the use of inter-subject relations is one of the most accessible reserve of scholastic improvement of educational process in universities.

Keywords: professional competence, cross-curricular approach, integration